

บทที่ 6

กฏหมายโรมัน

นักประวัติศาสตร์อนันต์กันว่าโรมเป็นแหล่งกำเนิดอารยธรรม คือ การเป็นสะพานเชื่อมวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาจากดินแดนเมืองปีเตเมช อิธิปต์ และกรีกมาผ่านพื้นที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรมตะวันตกในปัจจุบัน ชาวโรมันได้สร้างสรรค์มรดกทางวัฒนธรรมในหลายด้านไม่ว่าทางด้านการปกครอง ศิลปะ โดยเฉพาะอย่างเช่นทางด้านกฎหมายที่มีการส่งผู้แทนไปปั้งประเทศกรีก เพื่อศึกษากฎหมายของ Solon เพื่อเป็นแบบอย่างในการจัดทำกฎหมายโรมัน

ในอดีตแหล่งอิตาลี มีชนชาติที่เจริญแล้วพอมาอยู่ 2 พาก คือ ชาวกรีก และชาวอิทรัสกัน (Etruscans) ชาวกรีกดังน้านเรือนอยู่ได้โรมลงไป ในช่วงประมาณศตวรรษที่ 8 ก่อนคริสต์ศักราช ส่วนชาวอิทรัสกันอยู่ทางตอนเหนือของโรม ชาวกรีกได้นำเอาวัฒนธรรมความเชื่อของตนมาเผยแพร่ในแหล่งอิตาลีซึ่งมีผลต่อความเชื่อของชาวโรมันในสมัยต่อมา เช่น ศิลปวิทยาการต่าง ๆ คือ ตัวอักษร หรือแบบการก่อสร้าง เป็นต้น ส่วนชาวอิทรัสกันอยู่มา จากเอเชียในเนอร์และเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เหนือแม่น้ำไทรเนอร์ของแหล่งอิตาลีซึ่งอยู่ใกล้กับโรม ตั้งแต่ศตวรรษที่ 9 ก่อนคริสต์ศักราช ทำว่าโรมมาจากคำว่า Roma ซึ่งเป็นภาษา Etruscans

การศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายโรมันเป็นไปตามยุคสมัยของการปกครอง ซึ่งระบบกฎหมายโรมันได้มีวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามระบบการปกครองโดยมี 4 ยุค ดังนี้คือ

ยุคที่ 1 เรียกว่า บุคราชติช Monarchy หรือ Regal Period เริ่มตั้งแต่ 753 ถึง 509 ก่อนคริสต์ศักราช ในช่วงนี้มีระยะเวลาประมาณ 200 กว่าปี

ยุคที่ 2 เรียกว่า บุคสาธารณรัฐ Republic อันเป็นช่วงต่อจากปี 509 ถึงปีที่ 27 ก่อนคริสต์ศักราช กฎหมายสิบสอง法令เกิดขึ้นในยุคนี้และมีการปกครองโดยสภากันกงสุลหรือกอนซูล ที่มีอำนาจคือ ซีไซร์

ยุคที่ 3 เรียกว่า บุคจักรพรรดิหรือจักรพรรดิ Principate เป็นยุคถ่ายทอดมิคุณ

ยุคที่ 4 บุคเหลือการ Dominate)

ที่มา : THE HISTORY OF OUR WORLD หน้า 122

ยุคที่ 1 ยุคกษัตริย์

ยุคนี้เริ่มตั้งแต่มีการสร้างกรุงโรมในปี 753 ก่อนคริสต์ศักราช โรมมีการปกครองโดยพวกอิทธิพลภายในระบบบุกเบิกด้วย ประชาชนอยู่รวมกันเป็นครอบครัวเล็กๆ 叫做 Gens แต่ละครอบครัวมีหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้ทำการปกครองบังคับบัญชา ครอบครัวแต่ละครอบครัวอยู่กันเป็นหมู่บ้าน ในสมัยกษัตริย์ Servius Tullius ชาวอิทธิพลได้ใช้การปกครองโดยแบ่งชาวโรมันออกเป็นคิวเรีย (Curia) มีทั้งหมด 30 คิวเรีย แต่ละ Curia ประกอบด้วยครอบครัว (Gens) 10 ครอบครัว ทั้ง 30 Curia รวมกันเป็นที่ประชุมใหญ่เรียกว่า โคมิเตีย คิวเรียตา (Comitia Curiata) หรือหากำลังเป็นผู้นำของหมู่บ้านอาจเดินทางให้แก่กษัตริย์ ผู้เป็นประมุขสูงสุดในการการปกครองและทางการทหาร ในยุคนี้มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่จะให้ความรู้ทางกฎหมายน้อยมาก เมื่อการปกครองยุคแรกนี้อยู่ในระบบบุกเบิกด้วยการเผาไหม้และ

ตัดสินข้อพิพาทระหว่างชาวโรมัน นอกจากนี้ยังเป็นผู้นำทัพและประมุขของอาณาจักร ตลอดจนเป็นผู้ควบคุมนโยบายด้านประเทศ และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

ในปี 578-535 ก่อนคริสต์ศักราช สมัยกษัตริย์ Servius Tullius นอกจากมีสภาราษฎร์ ประชาชนแล้ว ยังมีสภากองของทัพแห่งกรุงโรม (Comitia Centuriata) ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งในระบบต่อมาโดยทางอย่างอิสระในยุคสาธารณรัฐ

ในด้านที่เกี่ยวกับกฎหมาย สามารถแบ่งออกได้เป็นสามชั้นที่สำคัญในตระกูล ซึ่งถือเป็นความพยายามโดยมีให้ก้าวหน้าไปในมิติทางการเมือง แต่ไม่ทางการท้องถิ่น แต่เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งในระบบต่อมา เช่น กฎหมาย Comitia Curiata ซึ่งสามารถมาจากการเสียงข้างหลังของชาวโรมันที่สามารถตัดสินใจในการลงคะแนนได้โดยอิสระ ไม่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้อื่น ทำให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ แต่ในด้านกฎหมาย Comitia Centuriata ที่มีลักษณะเป็นแบบที่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้คนในแต่ละชั้นทางสังคม ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคและไม่โปร่งใส

กฎหมายที่กษัตริย์ตราเขียน หรือ Leges Regiae ในยุคแรกนี้มีสภาราษฎร์ (Comitia Curiata) ซึ่งสามารถมาจากการเสียงข้างหลังของชาวโรมันที่สามารถตัดสินใจในการลงคะแนนได้โดยอิสระ ไม่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้อื่น ทำให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ แต่ในด้านกฎหมาย Comitia Centuriata ที่มีลักษณะเป็นแบบที่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้คนในแต่ละชั้นทางสังคม ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคและไม่โปร่งใส

การเขียนกฎหมายนี้เป็นการพยายามลดความไม่เสมอภาคลง แต่ในด้านกฎหมาย Comitia Centuriata ที่มีลักษณะเป็นแบบที่ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้คนในแต่ละชั้นทางสังคม ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคและไม่โปร่งใส

ยุคที่ 2 ยุคสาธารณรัฐ

ในราวปี 509 ก่อนคริสต์ศักราช ขุนนางโรมันประสาทเริ่จในการล้มล้างกษัตริย์ อิทาร์สกันของกษัตริย์ Tarquin พระนามว่า ทาควิน (Tarquin) และได้เปลี่ยนแปลงระบบการปกครองของโรมันจากระบอบกษัตริย์เป็นระบอบสาธารณรัฐ (Republic) เป็นการปักธงโดยสภาราษฎร์ และพลเมืองโรมันซึ่งแตกต่างจากการปกครองโดยบุคคลเดียวในตำแหน่งกษัตริย์

คำว่าสาธารณรัฐ (Republic) มาจากภาษาอิตาลีอันเป็นภาษาของชาวโรมัน 2 คำ คือ res กับ publica หมายความว่า “ของประชาชน” คืออำนาจการปกครองเป็นของประชาชนซึ่งแยกต่างหากจากอำนาจของกษัตริย์ ที่อันมาจากอำนาจของผู้นำทัพ แต่การปกครองของสภาราษฎร์โรมัน สมัยตอนต้นยังไม่เป็นการปกครองของประชาชนอย่างแท้จริงตามความหมายของคำว่า สาธารณรัฐ แต่เป็นการปกครองโดยบุคคลเดียวที่เป็นคนกลุ่มน้อย ต่อมาภายหลังได้มีการขยายสิทธิ公民权 ให้กับชาวโรมันที่ไม่ใช่คนกลุ่มน้อย ทำให้รายได้ส่วนใหญ่มีสิทธิมีส่วนร่วมในการปกครอง รูปแบบการปกครองของสภาราษฎร์โรมันซึ่งคงกันความหมายดังกล่าว

การปฏิรูปที่ขึ้นไก่กัยคริสต์ราชวงศ์อีกครั้งกันมิใช่เป็นการล้มล้างโดยประชาชน แต่เป็นการปฏิรูปโดยกลุ่มนักคลื่นสูง ซึ่งต้องการลั่นล้างอิทธิพลของพวกอีกครั้งกันออกไปจากกรุงโรม พวกชนชั้นสูงนี้เป็นพวกที่มีเชื้อสาย Latin-Sabine โรมแบ่งออกเป็น 2 ชั้นชั้นเมื่อมีการปฏิรูป ดังนี้

(1) พาทริเซียน (Patricians) คือมาจากการภาษาติดว่า Pater แปลว่าบิดา เป็นพวกที่ได้รับเป็นพอดเมืองของกรุงโรมอย่างแท้จริง ได้แก่พวกชนชั้นสูง ซึ่งในยุคกริมีประมาณ 60-60 ครอบครัว ที่สืบทอดสายมาจากบรรพบุรุษเดิมกัน หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจเด็ดขาดภายในครอบครัว ครอบครัวเหล่านี้เข้ามาร่วมกันเป็นหมู่หรือตระกูล (Gens) หม้ายที่โรมมีกริมป์ปักกรอง จำนวนทางการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร ตลอดจนทางศาสนา ตอกย้ำกับพวกพาทริเซียนซึ่งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ มีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำกษัตริย์ ในนโยบายต่าง ๆ และยังควบคุมนโยบายและมติต่าง ๆ ของสภาประชาชน จำนวนของพวกพาทริเซียนซึ่งเป็นชนชั้นสูงนี้มีจำนวนไม่เกิน 10 เปอร์เซ็นต์ของพอดเมืองทั้งหมด พวกนี้มีคิดเป็นของตนเองและมีฐานะนั่งคั่ง

(2) เพลเบียน (Plebeians) เป็นคำที่มาจากการภาษาติดว่า Plebs แปลว่าจำนวนมากmany ได้แก่ผู้ประกอบอาชีพค้าขาย หรือพ่อค้า กรรมกรหรือผู้รับจ้าง ช่างฝีมือ ชาวนา พวกนี้มีจำนวนถึง 90 เปอร์เซ็นต์ซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของโรมัน มีผู้เดียวกันซึ่งนิ่ว่าพวกสามัญชน

นอกจากชนชั้น 2 พวกนี้แล้ว ยังมีชนชั้นที่มีฐานะค่าที่สูง คือ พวกไคลเอินท์ (Clients) พวกนี้ทำมาในที่ดินของพวกพาทริเซียน โดยได้รับส่วนแบ่งในผลิตผลที่ดินทำได้ เป็นการตอบแทนค่าแรง พวกไคลเอินท์ต้องพึ่งพาพวกพาทริเซียนในทางเศรษฐกิจ และอยู่ในความคุ้มครองคุ้มครองของพวกพาทริเซียน

กําเนิดของกฎหมาย 12 โต๊ะ (The Twelve Tables)

การแบ่งชนชั้นออกเป็น 2 พวกดังกล่าวทำให้เกิดความเหตื่อนี้ ไม่เสนอภาคทางสังคม และทางการเมือง พวกชนชั้นสูงหรือพวกพาทริเซียนมีอิทธิพลนิ่อกร่วมกันอย่างหรือสามัญชนคือ พวกเพลเบียน เท่านั้น พวกเพลเบียนไม่มีอิทธิพลต่องาน (Conubium) การแต่งงานที่ซ่อนค้าง กฎหมายระหว่างชนชั้นสูงจะมีผลทำให้บุตรที่เกิดจากคู่สมรสอยู่ในอีกชั้นปักษ์ของครอบครัวที่บิดาสังกัดอยู่ การแต่งงานระหว่างพวกเพลเบียนและพวกพาทริเซียนเป็นของห้ามอย่างเด็ดขาด ส่วนบุตรที่เกิดจากการอุบัติจะห่างพวกพาทริเซียนกับเพลเบียนจะอยู่ในอีกชั้นปักษ์ของครอบครัวของเพลเบียนนั้นต่อไป ไม่เปลี่ยนสภาพถูกต้องเป็นพวกพาทริเซียน

สิทธิทางการเมืองในการดำรงตำแหน่งขึ้นประมุขในการบริหาร หรือปกครองที่เรียกว่า กองสูตซึ่งถือว่าเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด (imperium) จำกัดเฉพาะพวกพากเพียรเชื้อสายส่วนตำแหน่ง ค้าง ๆ รองลงมาไปก็จำกัดเฉพาะพวกชนชั้นสูงเท่านั้น พวกเพลเมียนไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งดังนั้น ๆ ทางการเมืองแต่อย่างใด

นอกจากนี้ในการออกกฎหมาย บังคับใช้กฎหมายหรือการเข้ามาตัดสินคดีเป็นอำนาจของพวกพากเพียรเชื้อสายทั้งสิ้น เนื่องจากเพลเมียนที่เป็นถูกหนี้พวกพากเพียรเชื้อสาย แล้วไม่ยอมชำระหนี้ การบังคับใช้กฎหมายอาจนำไปสู่ความเป็นกลางหรือความดายของถูกหนี้และครอบครัวได้ หากผู้พากเพียรเชื้อสายหน้าที่บังคับใช้กฎหมายที่เป็นพวกเดียวกับพวกพากเพียรเชื้อสาย ความยุติธรรมจึงยากที่จะเกิดขึ้นได้ เหตุนี้เองทำให้เกิดความไม่พอใจแก่พวกเพลเมียนเป็นอย่างมาก เพราะพวกนี้ไม่สามารถทราบได้เลยว่ากฎหมายที่ใช้มีอยู่อย่างไร จึงได้มีการเรียกร้องให้นำกฎหมายเหล่านั้นมาเขียนให้ปรากฏเป็นลายอักษร อักษร

ดังนั้นในปี 452 ก่อนคริสต์ศักราชทางการเมืองได้สั่งผู้แทน 3 คนไปยังประเทศกรีก เพื่อทำการศึกษากฎหมายของ Solon ซึ่งเป็นกฎหมายลายอักษร อักษรที่มีชื่อเสียงมากในขณะนั้น เพื่อเอามาเป็นแบบอย่างในการจัดทำกฎหมายใหม่

ภายหลังจากที่คณะกรรมการนี้เดินทางกลับถึงกรุงโรม ทางการได้มีการแต่งตั้งบุคคล คณะกรรมการจำนวนสิบคน ซึ่งประกอบด้วยพวกพากเพียรเชื้อสายที่เป็นผู้จัดทำกฎหมายขึ้น โดยจาริกไว้บนโต๊ะ บรอนซ์ จำนวน 10 โต๊ะ ในปี 451 ก่อนคริสต์ศักราช และได้วันการวันรองโดยสภา Senate และ Comitia Centuriata ในระหว่างต่อมา

ในปี 450 ก่อนคริสต์ศักราชได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการอีก委员会 จำนวน 3 คน ซึ่งเดิมมาจากเพลเมียนให้ทำหน้าที่จัดทำกฎหมายเพิ่มเติมอีก 2 โต๊ะ เมื่อรวมกันที่ได้จัดทำไว้แล้ว 10 โต๊ะ จึงมีจำนวนทั้งสิ้น 12 โต๊ะ และรู้จักกันอีกสองแพร์เซนต์ในนามของกฎหมายสิบสองโต๊ะ กล่าวกันว่ากฎหมายนี้เป็นการรวมรวมเอาชาติประเพณีที่ใช้เป็นกฎหมายอยู่ในขณะนั้นมา บันทึกเป็นลายอักษร อักษรและถังไว้ในที่สาธารณะจากกลางเมือง จึงถือว่าเป็นการเริ่มต้นของวิชา นิติศาสตร์ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่ว่า กฎหมายควรเป็นสิ่งที่เปิดเผยให้คนทั่วไปได้รู้ได้เห็นและ ศึกษาหาเหตุผลได้

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าเดียว่ายังไงถูกกฎหมายสิบสองโต๊ะได้ถูกทำลายในปี 390 ก่อนคริสต์ศักราชเนื่องมาจากการบุกรุกชาวโกล (Gauls) รุกราน และรวมเรื่องถูกเผาโดยผู้รุกรานนี้ ทำให้ถูกกฎหมายสิบสองโต๊ะถูกเผาทำลายไปด้วย และไม่เป็นที่เชื่อได้อย่างแน่นอนว่าบนบัญญัติ แห่งกฎหมายสิบสองโต๊ะที่ศึกษาอยู่ในภายหลังจะถูกต้องหรือไม่

About 450 B.C. the Romans chose a committee of ten citizens to write down the laws of the Republic, which were known only by the judges. With the laws in written form on twelve tablets, all citizens could be sure of their legal rights and duties.

The Twelve Tables

If a man call another to law, he must go. If he go not, they shall witness it; then he shall be seized. . . . If they settle the matter out of court, let it be announced. . . . If they settle not, they shall argue the case in the assembly or in the forum before midday; then they shall plead and prove, both being present. . . . He who needs a witness shall within three days go to his house and notify him. . . . When a contract or transfer is made, what the tongue has pronounced, the law shall enforce. . . . The owner shall wall the highway next to his land. If the stone work falls into disrepair, the traveler may drive his team where he will. . . . If by night a man have done a theft, and the owner kills him, let the man be as if killed by law.

ที่มา : THE HISTORY OF OUR WORLD หน้า 123

ปรากฏตามหลักฐานว่ากฎหมายดิบสองได้รับอุปถัมภ์ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

ได้รับที่ 1, 2 และ 3	ได้แก่การพิจารณาความแพ่ง และการนัดกับคดี (Civil Procedure and Execution)
ได้รับที่ 4	ได้แก่อำนาจอิสตรของบิดา (Patria Potestas)
ได้รับที่ 5, 6 และ 7	ได้แก่อำนาจปกครอง มรดก ทรัพย์สิน (Guardianship Inheritance and Property)
ได้รับที่ 8	ได้แก่การลงโทษทางอาญา (Crimes)
ได้รับที่ 9	ได้แก่กฎหมายมหาชน (Public Law)

ได้แก่ที่ 10 ให้แก่กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Law)

ได้แก่ที่ 11, 12 ให้แก่กฎหมายเพิ่มเติม (Supplementary Laws)

ได้แก่ที่ 1, 2, 3 วิธีพิจารณาความผิดและการนั่งคับคดี เช่น

(1) ถ้าหากคุณความฝ่ายใดไม่มากอกก่อนเที่ยงวัน ก็ให้ศาลพิพากษาให้คุณความฝ่ายที่มาศาลชนะคดี

(2) ถ้าหากคุณความฝ่ายใดมาพำนัชไม่ได้ ก็ให้ไปร้องตะโกรนดัง ๆ ที่ประชุมบ้านของตนเพื่อแสวงหาพำนัชต่อไป

(3) ในคดีที่จำเลยขอนับให้หนี้สินหรือในคดีที่การได้พิพากษาให้จำเลยใช้เงิน ก็ให้จำเลยชำระเงินภายใน 30 วัน

ได้แก่ที่ 4 อ่านบทของหัวหน้าครอบครัว เช่น

(1) มีคาดหวังว่าจะมีรัฐมนตรีอ่านบทเด็ดขาดเหนื่อยบุตรอันชอบด้วยกฎหมาย มีคาดหวังกักขังบุตร หรือเยือนดู หรือถ่ายทำ ให้ทำงานในท้องนา หรือมีเหตุไม่ชอบใจจะนำเสียก็ได้ตลอดจนจะเอ้าไปป้ายเสียก็ได้เช่นกัน

(2) ทางกองออกกฎหมายร่วมผิดปกติมากอาจถูกเอาไปป่นเสียได้

ได้แก่ที่ 5, 6, 7 อ่านบทประกอบ บรรดก ทรัพย์สิน เช่น

(1) ชาญหัวหน้าครอบครัวว่าขันมูลได้โดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้ ให้ญาติฝ่ายชายที่ใกล้ที่สุดเป็นผู้สืบอานาจต่อไป

(2) ถ้าชาญอิสรรยาภรณ์ลงได้ไม่มีผู้สืบสันดาน ให้ทรัพย์สินไปแบ่งกันทั้งหมด

(3) ผลไม้หดต้นคงไปในบ้านผู้อื่นนั้น เจ้าของต้นผลไม้ยังคงเป็นเจ้าของผลไม้บ้านนั้นอยู่

ได้แก่ที่ 8 การลงโทษทางอาญา เช่น

(1) ผู้ใดทำการโฆษณาหรือพูดโฆษณาทำให้เข้าใจผิดๆ ให้เข้าใจผิดๆ ให้เข้าใจผิดๆ ให้เข้าใจผิดๆ

(2) ผู้ใดลักทรัพย์เวลาค้าคืน ให้เอาไปป่นเสีย

(3) ผู้ใดวางแผนบ้านเรือนเข้าหรือก่อของข้าวสารลึกลงเข้าให้เข้ามาผูกแส้วเยื่อบนและเพาเสียงห้องเป็น ถ้าเกิดขึ้นเพราะความประมาท ให้เสียเงินค่าทำบวชญแล้วลงโทษพ่อครัว

(4) สัตว์สีเข้าของใครเข้าไปทำให้ที่ดินเขาเสียหายเข้าขึ้นบีดด้วสัตว์นั้นไว้เป็นของเข้าได้ เว้นแต่เข้าของจะเสียเงินค่าไถ่ถอนก้อนคืนมาตามราคาก่าเสียหาย

ได้แก่ที่ 9 กฎหมายมหาชน เช่น

(1) กฎหมายดัง ๆ จะก่อให้เป็นผลแต่ทางเสียหายอย่างเดียวแก่เอกชนนั้นห้ามไม่ให้บังคับ

- (2) วัสดุส่วนที่เหลือที่มีอำนาจของกฎหมายของระบบการเมืองเดิมสถานะของบุคคล
ได้แก่ที่ 10 กฎหมายศักดิ์สิทธิ์ เช่น
- (1) ห้ามมิให้ฟังหรือเมาต์ในเขตพระราชอาณาเขต
  - (2) ห้ามมิให้ห้ามจัดข่าวแก้ร้องให้เกี่ยวกับราษฎร์ชาวในงานพิธี
- ได้แก่ที่ 11, 12 กฎหมายเพิ่มเติม เช่น
- (1) ห้ามมิให้บุคคลต่างด้วยความชอบธรรมทำการสมรสกัน
  - (2) เมื่อทำสัมภาระที่อยู่ในบ้าน หรือทำให้เกิดเสียหายแก่เขา นายเงินเข้าด้วยรับ
สำนองไว้ค่าเสียหายหรือส่วนของด้วยการทำให้เข้าไป
  - (3) กฎหมายที่ออกภายหลังบ่อนยกเลิกกฎหมายเดิมที่มีข้อความขัดกัน
- สรุปว่าแรงผลักดันให้มีการบัญญัติกฎหมายเดิมสองประดิษฐ์เดิมจากปัญหาความขัดแย้ง
ระหว่างชนชั้น 2 ฝ่าย คือ Patricians และ Plebeians และที่นำของกฎหมายเดิมสองประดิษฐ์เป็น
กฎหมายชาติประเพณีที่ใช้อยู่เป็นส่วนใหญ่

สถาบันการปกครอง

โรมันในยุคสาธารณรัฐประกอบด้วยกองทัพและสถาบันหลักของบ้านเมืองรวม 3 สถาบันคือ

- 1 กองทัพ (Consul)
- 2 สภาผู้บัญญัติ (Comitia)
- 3 สถาบันผู้จัดการ (Senate)

1. กองทัพ ประมุขของฝ่ายบริหารในยุคที่ 1 คือกัตติวินัยในยุคที่ 2 ผู้จัดการ (magistrate) ประมุข
ของฝ่ายบริหารไม่ใช่กัตติวินัยอีกต่อไปแต่ได้รับเลือกตั้ง ในระบบทรัมภ์มาจากพวกราชชั้นสูงหรือ
พาทริเชียน ถือว่าเป็นผู้บริหารใหม่ (magistrate) ซึ่งเป็นผู้นำในการปกครองมีจำนวน 2 คน
เมื่อก่อนจะเป็นกัตติวินัย (Consul) แต่ละคนมีอำนาจบริหารสูงสุด (imperium) อย่างไรก็ตาม กองทัพ
แต่ละคนอยู่ภายใต้อำนาจขั้นต้น (Veto) ของกัตติวินัยคนหนึ่ง ในการตัดสินปัญหาสำคัญ กองทัพ
ทั้งสองคนจะต้องมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ถ้ามีความเห็นต่างกันต้องเรียกประชุมสถาบันผู้จัดการ (Senate)
หรือสถาบันผู้จัดการ เพื่อการตัดสินใจเป็นขั้นสุดท้าย นอกจากนี้กองทัพแต่ละคนต้องคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศ
เป็นเดียวและอาจมีบทบัญญัติของสภาราษฎร หรือสถาบันผู้จัดการเจ้าก็อ่านอำนาจของกองทัพได้

ในปี 362 ก่อนคริสต์ศักราช พากเพอเมียนได้รับเลือกจากสภาราษฎรให้เป็นกัตติวินัย 1 คน
ประชาชนให้เป็นกัตติวินัย 2 คน ต่อมาเมื่อกลับมาจากการแพ้แพ้เมียน 1 คน

เสนอไป ตามประเพณีโบราณกำหนดว่า กองทัพจะเมืองปฐบดีหน้าที่ขันครุนวาระแล้วจะเข้าเป็น
สมนาคุณสภานิรโทษให้ด้วยตัวในมติเท่ากัน เป็นการท้าทายการผูกขาดที่นั่งในสภากองพากพาทริเซียน
นั้นเอง

ในยามสังคมหรือยามฉุกเฉิน กองทัพอาจอนอำนาจให้บุคคลคนเดียว เรียกว่า ผู้เผด็จการ
(Dictator) หรือชื่อที่พัฟฟ์นี้โดยคำแนะนำของบุคคลของสภานิรโทษ ขอนทัพอยู่ในค้านแห่งไม่เกิน
6 เดือน กองทัพเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด (imperium) แทนที่กษัตริย์ ซึ่งมีอำนาจเด็ดขาดทางการทหาร
มิใช่ที่เรียกพระคุณผลและลงโทษผู้ประพฤติดิจิวนับต่อต่างเดิมที่ กองทัพบริหารหรือปกครองโดยมี
สภานิรโทษเป็นผู้ให้คำปรึกษา

เนื่องจาก การเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดของกองทัพไม่เฉพาะแต่ในด้านการทหารเท่านั้น กองทัพ
ยังมีอำนาจทั้งทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร และคุ้มครอง เช่นเดียวกับกษัตริย์ในยุคแรก เมื่อมี
การก่อจลาจลmany เช่นนี้ การที่โรมจะพัฒนาไปได้ดังต้องมีการแต่งตั้งผู้บริหารอื่น ๆ ขึ้นมาช่วยกองทัพ
ในกิจกรรมด้านต่าง ๆ แต่หลักการตั้งคุณอ่านาง เช่นที่ปรากฏระหว่างกองทัพด้วยกันก็นำมาใช้
กับผู้บริหารในระดับต่ำลงมาคือแม้มีอำนาจสูงสุดในด้านที่ตนได้รับมอบหมายมาแต่ทั้งนี้ ต้องขึ้น
อยู่กับอำนาจขึ้นชั้นของผู้บริหารที่อยู่ในระดับเหนือกว่าด้วย

ค้านแห่งผู้บริหารอื่น ๆ ที่ช่วยกองทัพในการปกครอง คือ

- ก. เพเรเตอร์ (Praetor)
- ข. อายดิลิส (Aedilis)
- ค. แควาสเตรอร์ (Quaestor)
- ง. เซ็นเซอร์ (Censor)

ก. เพเรเตอร์ มีการแต่งตั้งขึ้นในปี 367 ก่อนคริสต์ศักราชเพื่อรับภาระหน้าที่ของกองทัพ
ในส่วนที่เกี่ยวกับคดีความแพ่ง ในระยะแรกเป็นพากพาทริเซียน แต่ต่อมาพากพาทริเซียนได้
เข้าไปค้ารังค์ค้านแห่งนี้ ในปี 242 ก่อนคริสต์ศักราช มีการแต่งตั้งเพเรเตอร์ 2 คน คนหนึ่งเป็น
เพเรเตอร์ในกรุง (praetor urbanus) อีกคนหนึ่งเป็นเพเรเตอร์ต่างด้าว เมื่อครุย์กรผู้อิสระหนึ่งเป็น
คนต่างด้าว (praetor peregrinus) เพเรเตอร์ทั้ง 2 คนทำหน้าที่ดูแลกฎหมายเอกสาร นอกจากนี้
ยังมีอำนาจบริหารกฎหมายแล้ว เพเรเตอร์มีบทบาทเป็นผู้บังคับบัญชาทหารในการสงครามและเรียก
ประชุมวุฒิสภาอีกด้วย

ในการรับค้านแห่งเพเรเตอร์จะมีประกาศนโยบาย (edictum) ว่าจะใช้หลักเกณฑ์อย่าง
ใดบ้างในช่วงการบริหารของตน ปกติประกาศนโยบายจะประกอบด้วยประกาศซึ่งถูกห้องโดย
ได้มาจากการผู้ค้ารังค์ค้านแห่งก่อนตน และตนต้องใช้จะดำเนินการให้ต่อเนื่องต่อไปและประกาศใหม่
อันจะเป็นงานซึ่งตนบริเวณใหม่ ประกาศนี้จะรวมรูปคดีต่าง ๆ และรูปแบบที่จะใช้คำกล่าวต่อศาล
หรือสรุปค้าท่อง (formulae) ในการค้านเดินคดี อย่างไรก็ตามในส่วนที่ระบบการฟ้องร้องทาง

แห่งบังเป็นพิธีการเครื่องครัด การแทรกแซงโดยเพรียบเทียบไม่สามารถทำได้ ต่อนาเมื่อนำระบบวิธีพิจารณาคดีของตัว โดยใช้คำแผลลงต่อศาลหรือสรุปค่าพ้องนาใช้ ทำให้โจทก์สามารถดูอุปคติ (actio) เพิ่มเติม และจำเลยขอข้ออ้างคัดบห (exceptio) จากเพรียบเทียบได้

การนำระบบใหม่นามาใช้ทำให้เพรียบเทียบสามารถเสริมกฎหมายเอกชนเดิม (jus civil) โดยวิธีการดังนี้

(1) ข่วยแก้ไขกฎหมายเดิม เช่น ตามกฎหมายเดิม บุตรซึ่งถูกหัวหน้าครอบครัวปลดปล่อยพ้นจากอำนาจคนไปแล้วไม่มีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวกับมรดกของหัวหน้าครอบครัวเดิมของตน แต่ในกรณีที่ซื้อของบุตรดังกล่าวไม่ปรากฏในพินัยกรรมของหัวหน้าครอบครัว หรือไม่ได้ถูกตัดขาดจากกองมรดกโดยชัดแจ้งในพินัยกรรม เพรียบเทียบอาจให้บุตรดังกล่าวได้รับการครอบครองทรัพย์จนสามารถได้รับกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายเดิมโดยหลักการครอบครองโดยชอบธรรมเป็นเวลานานก็ได้

(2) เสริมกฎหมายเดิม เช่น ให้การคุ้มครองความกฎหมายแก่คนด่างด้าวหรือผู้พิการ อาชญาในใจที่เป็นคนต่างด้าว ซึ่งจะแตกต่างจากรายฎีริมันน์เอง

(3) โดยการเทียบเคียงบทบัญญัติของกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างอื่น (analogy) ก่อนคือ ในระบบกฎหมายของกุญแจที่ใช้กฎหมายตายตักษณ์อักษรเป็นส่วนใหญ่ ปัญหาที่ต้องประสาบและหลีกเลี่ยงไม่ได้คือปัญหาซึ่งว่างของกฎหมาย เมื่อมีคดีความเกิดขึ้น แต่เป็นกรณีที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ จะดำเนินการกับกรณีดังกล่าวอย่างไร เพราะศาลจะปฏิเสธไม่ตัดสินคดีโดยอ้างว่าไม่มีกฎหมายที่ใช้ปรับกับคดี หรือกฎหมายบัญญัติไว้ไม่ชัดเจนไม่ได้ทั้งสิ้นวิธีการที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวก็คือ การใช้กฎหมายโดยการเทียบเคียงบทบัญญัติที่ใกล้เคียงอย่างอื่น (analogy) นี่คือวิธี Juristic Method ที่ใช้ในระบบ Civil Law

ตัวอย่าง ในกฎหมายสิบสองปี มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบเข้าของสัตว์สี่เท้า ในความเสียหายที่เกิดขึ้นเพระสัตว์เลี้ยง หากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นความเสียหายจากสัตว์ ส่องเท้าซึ่งกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ ก็สามารถเทียบเคียงบทบัญญัติตั้งกล่าวมาใช้กับกรณีได้ เพราะสาระสำคัญของบทกฎหมายดังกล่าวอยู่ที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นเพระสัตว์ สาระสำคัญไม่ได้อยู่ที่จำนวนเงินของสัตว์ ซึ่งมีความสมเหตุสมผลที่จะใช้กฎหมายใกล้เคียงอย่างอื่น (analogy)

ข. อายติลิส มีการแต่งตั้งครั้งแรกในปี 367 ก่อนคริสต์ศักราช เป็นผู้บริหารซึ่งรับผิดชอบงานโยธาในกรุงโรมคืออุตุແຄเมือง รวมทั้งการตรวจสอบ การสำรวจและคุ้มครองอาคารและเก็บรักษาเอกสารสำคัญ เช่น นิติของที่ประชุมสภาประชาชนและวุฒิสภา นอกจากนี้ยังดูแลธุรีพิชที่ทำไว้เป็นรากซึ่งเป็นการอุಡอุญญาหารและคลาด และนอกจากนี้ยังจัดการนักกรรมกีฬาหนาแน่นและเทศบาลต่าง ๆ แต่หน้าที่สำคัญของผู้บริหารกุญแจนี้คือ การควบคุมตลาด และพัฒนากฎหมาย

ซึ่งขายขึ้นมาโดยเฉพาะในเรื่องความรับผิด (liability) อาจติดสัมภาระของปัจจุบันก็ได้ที่ไม่ใช่
และให้เครื่องชี้ว่างวัสดุที่ไม่เที่ยงตรง ผู้ค้ารังดำเนินการนี้ก็เหมือนกับผู้บริหารอื่นที่ต้องออก
ประกาศนโยบาย (edicta) ขณะเข้ารับตำแหน่งอย่างติดสัมภาระ 4 คนแต่ตั้งจากเพลเม็น 2 คน
แต่ตั้งจากพากหรือเชิญในระยะแรกอีก 2 คน

ค. แควสเตอร์ เริ่มนิตาแห่งนี้ในปี 460 ก่อนคริสต์ศักราชเพื่อทำหน้าที่ช่วยคงสุภาพ
ด้านการคลังและการบริหาร เริ่มแรกมี 2 คน แควสเตอร์เป็นผู้บริหารระดับค่าสูด ในระยะหลังมี
หน้าที่สืบสานคดีมากกรรมและพิจารณาว่าการขาดกรรมนั้นเกิดจากการกระทำโดยเจตนาหรือ
โดยไม่เจตนา เพราะการตายเนื่องจากอุบัติเหตุไม่มีทางถึงประหารชีวิต เพียงแต่ต้องการทำการ
บางอย่างตามข้อกำหนดทางศาสนาเพ่านั้น

ด. เชินเชอร์ เริ่มนิตาแห่งนี้ในปี 443 ก่อนคริสต์ศักราช ตำแหน่งนี้มักจะมีเป็นทุก
5 ปี และผู้ค้ารังดำเนินอยู่นาน 18 เดือน ทั้งนี้เป็นข้อยกเว้นเพราคำแห่งอื่นอยู่ได้เพียง 1 ปี
เชินเชอร์เป็นผู้สำรวจสำมะโนประชากรและประเมินมูลค่าทรัพย์สินของหัวหน้าครอบครัวทุก 5 ปี
เพื่อเรียกเก็บภาษีและการเกณฑ์ทหาร แม้เชินเชอร์จะไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับกฎหมายแต่
มีหน้าที่ดูแลความประพฤติของประชาชนโดยเฉพาะในเรื่องศิลธรรม ดังนั้นเชินเชอร์จึงทำหน้าที่
เป็นผู้บริหาร (magistrate) ทางศิลธรรม โดยที่สามารถตัดสินบุคคลต่อจากบัญชีผู้มีสิทธิ์ดำเนิน
ดำเนินการบริหารราชการต่าง ๆ โดยเหตุที่พฤติกรรมของคนเหล่านั้นละเมิดศิลธรรมอย่างรุนแรง
เชินเชอร์จะใช้วิธีการค่า (nota) ในทะเบียนรายรูปเพื่อเป็นการเตือนในทำนองอุกตราชื่อไว้ซึ่ง
อาจหนดโอกาสสรับตำแหน่งสำคัญหรือต้องพ้นจากตำแหน่งสำคัญ เช่น ปฏิสามาชิกได้

การใช้อำนาจของผู้บริหารโรมมันยุคสาธารณรัฐ

ผู้บริหารสาธารณรัฐโรมมันมีอำนาจมากและไม่ถูกจำกัดอำนาจโดยกฎหมายซึ่งตั้งกับผู้
บริหารในยุคปัจจุบัน โดยสามารถที่จะออกคำสั่งได้ ฯ เพื่อให้การกระทำในหน้าที่สำเร็จลุล่วง แต่
ถูกยับยั้งโดยผู้ที่มีตำแหน่งเท่ากันหรือสูงกว่า

โดยปกติจะถือและเห็นชอบซึ่งมีอำนาจของใหญ่ชาวโรมันที่กระทำการใดๆได้ด้วยโรมัน
โรมันในอิสระและประหารชีวิต แต่สำหรับใหญ่โรมันและประหารชีวิตนั้น ผู้กระทำการใดก็ได้จะ
ถูกประหารด้วยสาบานตน แต่ในยามฉุกเฉินหรือภาวะสงครามต้องเดินทางหรือขออนุพันธ์
อำนาจลงโรมันด้วยโรมันและประหารชีวิตได้โดยผู้กระทำการใดก็ได้ไม่มีสิทธิ์ถูกประหารด้วยสาบานตน

อย่างไรก็ตาม ชาวโรมันมีวิธีจัดตั้งอำนาจโดยทางอ้อมคือแต่ละตำแหน่งมาจากการ
เลือกตั้ง และวาระการค้ารังดำเนินการมีระยะเวลาเพียง 1 ปี ยกเว้นตำแหน่งเชินเชอร์ นอกจากนี้ผู้
ที่มีอำนาจและหน้าที่อย่างเดิมกันก็มีได้มีตำแหน่งเดียว แต่ไม่ 2 ตำแหน่งขึ้นไปเพื่อจะได้ทำการขับถัง

ซึ่งกันและกันได้ นอกจากนั้นกรณีที่ไม่เป็นธรรม ชาวโรมันมีสิทธิอุทธรณ์ต่อสภาเซ็นชูริอาหาได้ดังกล่าวแล้ว

แม้จะมีการจำกัดอำนาจไว้โดยทางอ้อม พวกเพลเมียนมักถูกกลงโทษโดยไม่เป็นธรรม ตลอดมา ดังนั้นในราชปัจฉานยศครัวร์ที่ ๖ ก่อนคริสต์ศักราชจึงได้มีการออกพระราชนัฐบัญญัติ จัดตั้งคั้วแทนของพวกเพลเมียนเรียกคำแห่งนั้นว่าคริบูน (Tribunes) คำแห่งนี้ไม่ใช้ผู้บริหาร แต่เป็นมีอำนาจหน้าที่ได้ ๗ ที่จะออกคำสั่งให้บุคคลกระทำการใด ๗ ได้โดยที่พวกเพลเมียน รวมตัวกันจัดตั้งสภากองคนของเรียกว่าไทรเบต หรือสภามោหันส์ (Tribal Assembly) พวก เพลเมียนเลือกผู้แทนของตนที่เรียกว่าคริบูนมีจำนวน ๑๐ คน เป็นผู้นำในสภาระและมีสิทธิเสนอ ร่างกฎหมายต่อสภากองเพลเมียน คริบูนเป็นผู้อุตสาหะโดยประชุมของพวกเพลเมียนจากการเรียดเอา เบริกของพวกพหุชนที่เขียน คริบูนมีสิทธิเข้าร่วมประชุมสภาระ รวมทั้งเป็นผู้ฟ้องผู้กระทำผิด ทางอาญาต่อสภากองร้อย (Comitia Centuriata) ซึ่งเป็นอำนาจที่ใช้ในการต่อสู้กับผู้บริหาร ของโรมันที่ใช้อำนาจเกินขอบเขตโดยล่วงละเมิดต่อพวกเพลเมียนโดยตรง และผู้ที่ทำร้ายคริบูน ข้อมูลได้รับไปอย่างถูกต้อง

๒. สภานิติบัญญัติ บุคคลที่มีอำนาจของกฎหมายที่คือสภานิติบัญญัติ (Comitia) ประชาชนชาวโรมันทำการปกครองประเทศโดยผ่านสภานิติบัญญัติซึ่งประกอบด้วยประชาชน ชาวโรมันที่บรรดุนิติภาวะทั้งหมด สภานิติบัญญัติจะประชุมกันตามวันเวลาที่กำหนดทุกวันและ ตามเวลาที่ประธานสภาระพิจารณาเห็นสมควร

อย่างไรก็ตาม สภานิติบัญญัติมีสิทธิออกเสียงตามอุตติที่ประธานเสนอเท่านั้น และไม่ มีสิทธิที่จะขอภัยหรือแปรอุตติแต่อย่างใด ในการออกเสียงจะออกเสียงเป็นกุญแจที่ประกอบ กันขึ้นเป็นสภานิติบัญญัติ บุคคลแต่ละคนไม่มีสิทธิออกเสียงโดยลำพัง

สภานิติบัญญัติของชาวโรมันมี ๓ สาขาคือ

- (1) สภารูริอาหา (Comitia Curiata)
- (2) สภาระชูริอาหา (Comitia Centuriata)
- (3) สภាឡเมียน (Comitia Plebis)

(1) **สภารูริอาหา** ประกอบด้วยหน่วยของชาวโรมันที่เรียกว่า คุเรีย หรือ คิวริอา ซึ่งจะแบ่งออกเป็นชั้นชั้นสูงเท่านั้นที่เป็นสมาชิกของคุเรีย แต่ในระยะหลังพวกเหล่าเมียน ก็มีสิทธิเป็นสมาชิกของคุเรียได้ด้วย สภารูริอาหานี้มีมาตั้งแต่ยุคกษัตริย์ซึ่งเป็นยุคแรกในยุค กษัตริย์สภานี้ออกเสียงโดย ๓๐ คิวริอา ซึ่งเป็นหน่วยทางเมืองที่ ในทางปฏิบัติผู้ออกเสียงคือผู้ตัด ความผู้บริหาร (lictores) จำนวน ๓๐ คน ปักดิสู้ติดตามเหล่านี้แบบกันต้ม (fasces) อันเป็น หัวอักษรพื้นของอำนาจบริหาร (imperium) นำหน้าผู้บริหารที่มี imperium งดงามมีผู้ตัดความ ดังกล่าวมากที่สุด คือ จำนวน ๑๒ คน

ครั้นดึงยุคสาธารณรัฐ สถาบันที่มีบทบาทน้อยลงไป สถาบูริอาทานั้นไม่ใช่สถาบันบัญชาติที่แท้จริง แต่มีหน้าที่รับรองให้ความเห็นชอบต่อการออกพระราชบัญชาติหรือพระบรมราชโองการหรือประกาศสำคัญ ๆ ของพระมหาภัยศรีษะหรือของผู้บริหาร นอกจากนั้นยังมีหน้าที่ในการเลือกตั้งและเป็นพยานในการทำพินัยกรรมหรือการรับรองบุตรหรือรับบุตรบุญธรรมของเอกชน

(2) สถาบันที่บูริอาษา สถาบันประกอบด้วยหน่วยของชาวยิโรมันจำนวนหน่วยละ 100 คน มีการจัดระบบแบบทหาร เรียกหน่วยต่าง ๆ ว่า กองร้อย โดยแบ่งประชาชัตติออกเป็น ขั้นชั้นและถือความมั่งคั่งเป็นเกณฑ์ ประชาชนแต่ละคนจะต้องถืออาชีวหรือเครื่องมือ เครื่องใช้มาคนละอย่าง เพื่อมารายงานทำหน้าที่ตามฐานะและความมั่งคั่งของตน ขั้นชั้นแห่งความมั่งคั่ง จะมีอยู่ ๕ ขั้นชั้น

ขั้นชั้นอันดับหนึ่งซึ่งมั่งคั่งที่สุดมี	80	กองร้อย
ขั้นชั้นอันดับสอง สาม สี่ มี	20	กองร้อย
ขั้นชั้นอันดับห้า มี	30	กองร้อย

นอกจากนั้นยังมีกองทหารม้า กองทหารช้าง กองศรีษะ และกองสัพเพเหรที่ไม่อาจจัดเป็นขั้นชั้นได้ ก่อตัวทีอ

กองทหารม้า มี	18	กองร้อย
กองทหารช้างและกองศรีษะ มี	4	กองร้อย
กองสัพเพเหร มี	1	กองร้อย
รวม	153	กองร้อย

แม้ว่าขั้นชั้นอันดับหนึ่งจะมีน้อยกว่าขั้นชั้นอื่น ๆ ในแง่จำนวนประชากร แต่ในสถาบันมีจำนวนกองร้อยมากกว่าคือมีถึง ๑๘ เสียง เมื่อร่วมกันทหารม้าทำให้มีเสียงซ่างมากในสถาบันนี้ผู้ที่คุณเดิมได้ถือขั้นชั้นอันดับหนึ่งกับกองทหารม้าร่วมกัน นอกจากราชบุคคลที่เป็นสมาชิกของกองร้อยในแต่ละขั้นชั้นจะมีจำนวนเท่ากันระหว่างกองร้อยผู้มีอาชีวะ และกองร้อยผู้มีอาชีวะที่เดียวกัน เช่น นักธุรกิจและนักธุรกิจ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือกองร้อยคนหนุ่มกับกองร้อยคนแก่ เมื่อเป็นสถาบันที่เกี่ยวข้องกับทางทหารจึงมีผู้เห็นว่าสถาบันนี้มีอำนาจลงมติในปัญหาของทางการและสนับสนุนการ

ต่อมาในปี ๒๔๑ และ ๒๑๘ ก่อนคริสต์ศักราช ได้มีการจัดกองร้อยใหม่โดยมีได้คำนึงถึงฐานะความมั่งคั่งให้ความสำคัญแก่ผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน สถาบันที่บูริอาษาจะมีการประชุมได้ต่อเมื่อตอนชุด เทหรือหรือเขียนเจอร์ เป็นผู้ทำการเรียกประชุม เช่น การประหารชีวิตผู้กระทำความผิดอาชญากรรมต่อสถาบันที่บูริอาษาได้ ซึ่งสถาบันนี้มีอำนาจขับขึ้นอันดับของผู้มีอำนาจสูงสุดคือกองชุดหรือกองทุ่ตได้ในภาวะปกติ แต่ในชามถูกเติม กองชุดแต่งตั้งข้อมูลแพ้ทัวร์ทัวร์ ทั้งประหารก็จะถูกห้ามคือสถาบันที่บูริอาษามีได้ สถาบันที่บูริอาษามีความสำคัญมากที่สุดในบรรดา

สภากองนี้หมายความว่ารัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐ เพราะสามารถอธิบายความเป็นความด้วยของโครงสร้างที่ถูกก่อตั้งโดยประหารหรือไม่ตี นอกจากนี้สภานี้มีหน้าที่ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัติที่ก่อนจะถูกเสนอมา

ในปี 241 ก่อนคริสต์ศักราช โรมันได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 35 คิวบริอาได้มีการจัดตั้งสภากองร้อยที่เป็นสมาชิกของสภาเข็นทริอาหา โดยให้แต่ละคิวบริอามีสิทธิส่งกองร้อยเข้าไปป้องปาร์ชุนชนหันต์ 2 กองร้อย คือกองร้อยคนแรก 1 กองร้อย กองร้อยคนที่สอง 1 กองร้อย

(3) **สภាដูบเมียน** เป็นสภานี้มาจากประชาชนที่ไม่มีที่ดินก็มีสิทธิเข้าประชุมในสภานี้ได้แต่ในสภาระนี้ผู้ที่ไม่สามารถจัดตั้งในกองร้อยใดได้เสีย แต่เป็นพวกเพดเมียนก็สามารถเข้ามานั่งประชุมในสภานี้ได้โดยผู้เรียกประชุม คือ ศรีบุน

สภាដูบเมียนมีหน้าที่เลือกตั้งผู้บุกรุกราชสำเภาและพิจารณาเรื่องกฎหมายที่ผู้บุกรุกราชต้องการแก้ไขเพื่อเป็นกฎหมายโดยเฉพาะอย่างเช่นเกี่ยวกับกฎหมายเอกสารกฎหมายที่ออกโดยสภานี้เรียกว่า Plebiscita นิติบัญญัติของสภานี้มีผลเฉพาะต่อพวกเพดเมียนเท่านั้น

3. **สภายุติธรรม** นอกจากสภานี้ดับบลลี่ 3 สภาระกั่งล่าวแล้ว ยังมีสภาระกั่งสภานี้คือสภาระเนท (Senate) ซึ่งแต่ละบุคคลสภานี้มีอำนาจที่แยกต่างกันในบุคคลแรกประมาณปี 580 ก่อนคริสต์ศักราช สภาระ Senate ประกอบด้วยสมาชิกที่เลือกมาจากพหุพาทริเซียน ซึ่งมีวัชร์และประสบการณ์สูง โดยทำหน้าที่เป็นสภาระที่ปรึกษาของกลัตริย์ในบุคคลแรก ในสมัยนั้นสภานี้มีสิทธิอับอั้งไอยนาห์หรืออนติของสภาระนี้ สถาบันที่ในบุคคลแรกมีอำนาจการปกครอง ทั้งนี้เพื่อระงับสูญเสียความเห็นและคำแนะนำจากสภาระเนท ซึ่งไอยนาห์ส่วนใหญ่ค่าเนินไปเพื่อให้ผลประโยชน์ต่อพหุพาทริเซียนทั้งถัน

ในบุคคลแรกนี้ สภาระ Senate ประกอบด้วยผู้อิสระที่ก่อนจะหัวเรือกงสูตทำการคัดเลือกให้ค่าแรงค่าแห่งน้ำ ต่อมามีการแต่งตั้งค่าแห่งน้ำเข็นเซอร์ เข็นเซอร์เป็นผู้คัดเลือกเอาผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะได้รับการคัดเลือกได้แก่ ผู้บุกรุกราชตั้งแต่กองชุด เข็นเซอร์ และอย่างต่อไปนั้น สามารถสภาระเนทแต่เดิมมี 300 คน ต่อมามีเพิ่มเป็น 800 คน ในสมัยไอยนาห์เพิ่มเป็น 900 คน แต่ในสมัยอุตุสุตุส อคติงเหดีอ 800 คน เมื่อจิชาเรือกน่าตาข่ายเมื่อปี 450 ก่อนคริสต์ศักราช ในสมัยที่กรุงโรมปกครอง โดยสภาระและกองสูตกฎหมายสืบส่องไปต่อ ซึ่งรวมรวมโดยคณะกรรมการ 10 คน โดยได้รับความเห็นชอบจากสภาระที่เรียกว่าสภาระ และผ่านสภานี้ดับบลลี่ที่เรียกว่า Comitia Centuriata

สภาระ Senate ได้กล่าวเป็นสภาระที่มีอำนาจในการกำหนดไอยนาห์ของรัฐ และนิติบัญญัติของสภาระ Senate ที่เรียกว่า Senatus consulta ถ้าได้รับความเห็นชอบจากผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศแล้ว จะมีฐานะเป็นกฎหมายด้วย ต่อมาในสมัยกษัตริย์คริสต์ศตวรรษที่ 2 เป็นที่ยอมรับกันว่ามีด้วยกันว่ามีสภาระที่เรียกว่า Comitia Centuriata

The Senate was the most ancient and respected organ of the government in Rome. Caesar filled it with his supporters, but it was in the Senate that he was assassinated in 44 B.C.

ที่มา : JULIUS CAESAR หน้า 42

ในสมัยต่อมา สภาเซนท์เป็นองค์กรหนึ่งของผู้บุริหารที่เป็นหลักในการปกครองสาธารณรัฐโรมัน สภา Senate ไม่มีอำนาจในการออกกฎหมายโดยหลักกำหนดที่เป็นสภานี้ที่บังคับใช้ของผู้บุริหาร จะนั่งผู้บุริหารทั้งหมดจะประชุมติดตามหรือไม่ก็ได้ แต่ในการปฏิบัติสภาระนักหนึ่งต้องมีผู้บุริหารที่ข้อค่าปรึกษาแนะนำมักจะประชุมติดตามในรายการปกครอง และมักจะขอรับคำแนะนำจากสภาระนักหนึ่งของสภาระนักหนึ่งจากเคยเป็นผู้บุริหารชั้นสูงมาก่อน นอกเหนือจากนี้สภาระนักหนึ่งที่ทำงานของคณะรัฐมนตรี คือมีอำนาจทางการคลังโดยกำหนดการใช้เงินของทางราชการ และมีอำนาจเกี่ยวกับการค่างประเทศ ในปี 138 ถึง 18 ก่อนคริสต์ศักราชสภาระนักหนึ่งมีอำนาจจัดตั้งคณะกรรมการที่พัฒนาแผนที่ไปแล้วอีก 1 ปี เพื่อส่งไปเป็นผู้ว่าการแต่ละด้าน ๆ ดังนั้นบทบาทของสภาระนักหนึ่งมีลักษณะของการเป็นผู้นำทางให้แก่ผู้มีอำนาจสูงสุดโดยมีการตัดสินใจทุกส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายร่วมกับสภาระนักหนึ่งถือว่าสภาระนักหนึ่งเป็นสถาบันหลักในการปกครองโรมันในยุคสาธารณรัฐที่สำคัญ และก่อให้เกิดความมั่นคงแก่สาธารณรัฐจนถึงทศวรรษที่สองก่อนคริสต์ศักราช

ปลายยุคสาธารณรัฐ

ประมาณปี ๔๙ ก่อนคริสต์ศักราชซึ่งเป็นตอนปลายยุคสาธารณรัฐของโรมัน มีกงสุลชื่อ จูเลียส ซีซาร์ (Julius Caesar) ซีซารส์ร้างซื่อเสียงด้วยการเขียนไก็อก และได้เขียนหนังสือเรื่องข้อคิดเห็นในการปราบแคร์วันไก็อก (Commentaries of the Gallic War) ซีซาร์ได้ปรับปรุงทางด้านการปกครอง จนได้รับการยกย่องว่าเป็นนักปกครองที่มีความสามารถมาก และเป็นที่ยอมรับของชาวโรมันในสมัยนั้น โดยได้นำวิธีการแบ่งที่ดินของรัฐให้กับประชาชนมีลักษณะคล้ายกับการปฏิรูปที่ดินให้มีที่ทำกิน ชาวโรมันนิยมชนชوبในตัวซีซาร์เป็นอย่างมาก ทั้งยังให้ความเป็นพอกเมื่อโรมันกับนับถือต่าง ๆ มากขึ้น คือ มีลิทธิเท่าเทียมกับผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในกรุงโรม และให้โอกาสแก่พลเมืองจากท้องถิ่นหรือนอกต่าง ๆ ที่มีภูมิลำเนาเป็นพอกเดิร์ชนเข้ารับราชการได้ ซีซาร์ได้ทำการบูรณะสร้างถนนหนทาง บุคคลดังระดับนี้ ทำชาติประทาน ทำให้การเกณฑ์ครุ่นความเรียบง่าย ในการปกครอง ซีซาร์ใช้รูปแบบการปกครองโดยการรวมอำนาจสิทธิ์ขาดในการสั่งอยู่ที่ซีซาร์และซีซาร์ได้ถอนอำนาจจากสภา หรือสภาเซนاتของเป็นอันมากคงมีสภาพเป็นเพียงสภากลางที่บังคับใช้ ฯ ฯ ได้รับการแต่งตั้งโดยสภาเซนต์ให้เป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจ แม้จะได้พยายามที่จะรักษารูปแบบการปกครองแบบสาธารณรัฐไว้เพื่อให้ดูประหนึ่งว่าชาวโรมันยังมีอำนาจครอบครองรัฐบาลอยู่ นอกจากนั้นเขายังได้รับตำแหน่งผู้พิพากษ์คริบูนที่สำคัญไม่อาจประเมินได้และเข้าครอบครองตำแหน่งตัวแทนผู้นำคัญ ๆ อิกหลายตำแหน่งในสาธารณรัฐ รวมทั้งตัวแทนผู้นำทางศาสนาที่เรียกว่าปอนดิฟิกซ์ เมมกิซิบุส (Pontifex maximus) อีกด้วย

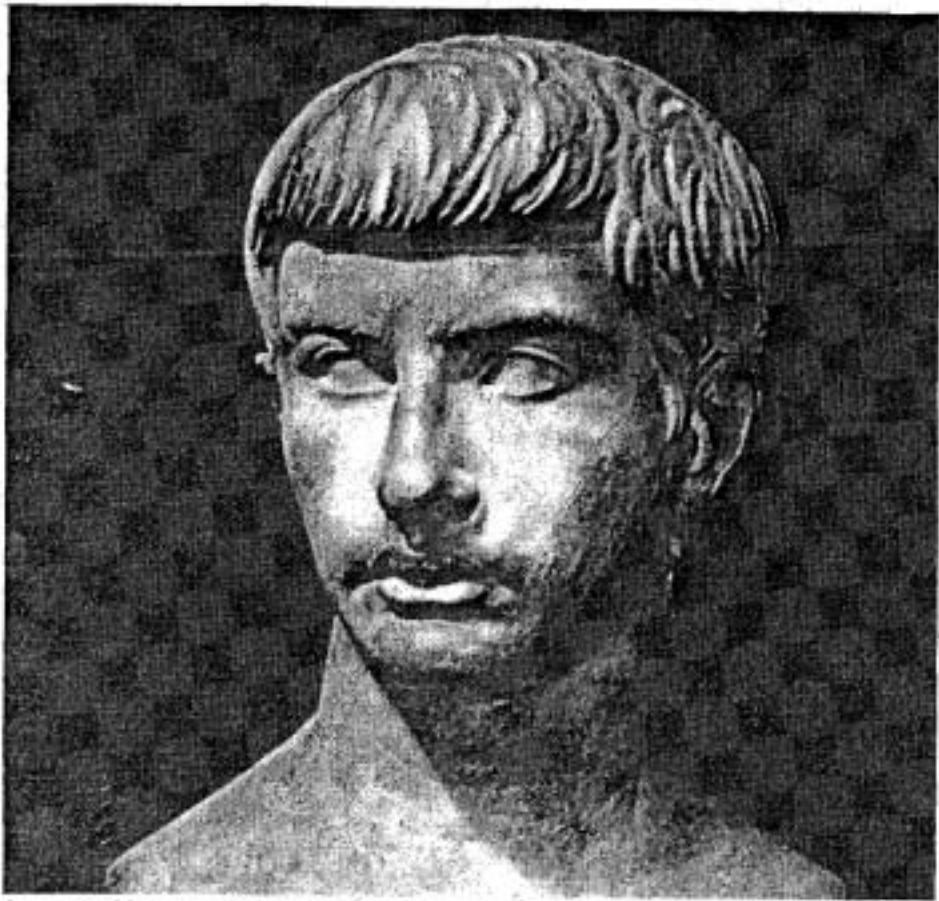
ต่อมาซีซาร์ได้ดำรงตำแหน่งแม่ทัพและเป็นผู้ออกกฎหมายและควบคุมการคลัง ในปี 44 ก่อนคริสต์ศักราช เขายังได้รับการยกย่องบุชาเชิงเทพเจ้า ชาวโรมันถือว่าเขาเป็นสมบัติเทพ ซึ่งเดือนกรกฎาคมคือ July ที่มาจากการชื่อ Julius Caesar เพื่อเป็นการให้เกียรติ เขายังถูกเป็นผู้มีอำนาจอย่างต่อเนื่อง ตามชื่อชัยพุทธ์และคงเป็นข้าหลวงพระองค์ ซึ่งของเขายังปรากฏต่อมาคือ จักรพรรดิของโรมันองค์ต่อมาเกิดจริงเรียกว่า ซีซาร์ สถาบันการเมืองส่วนใหญ่ยังคงอยู่ต่อไปแต่อยู่ในความครอบจ้าของเขาระหว่างนี้ ซีซาร์ควบคุมการแต่งตั้งผู้บริหาร (magistrate) ชั้นนำสภากลาง ๆ และชั้นนำสภาราชนา

*Julius Caesar brought the Roman Republic to an end. Politician and general, he was also an accomplished orator and writer. You may read his *Commentaries on the Gallic War*, about his conquest of Gaul, in your Latin class.*

พิมพ์ : THE HISTORY OF OUR WORLD หน้า 128

อย่างไรก็ตาม ซีไซร์มีศรูจากผู้ร้ายที่ซื้อโกรงและผู้ที่นิยมสาขาวัฒน์ เกิดความหวาดระแวงเกรงว่าซีไซร์จะนำรูปแบบการปกครองในยุคแรกคือกลัวว่าซีไซร์จะตั้งตนเป็นกษัตริย์ประกอบกับพวกสนับสนุนซิกษา เช่นที่ถูกกล่าวหา จึงถูกคนกลุ่มนี้จ้างแผนฆ่าผู้ตอนสังหารชื่อว่าบ魯图斯 (Brutus) สนับสนุนซิกษาผู้ต่อต้านเขา

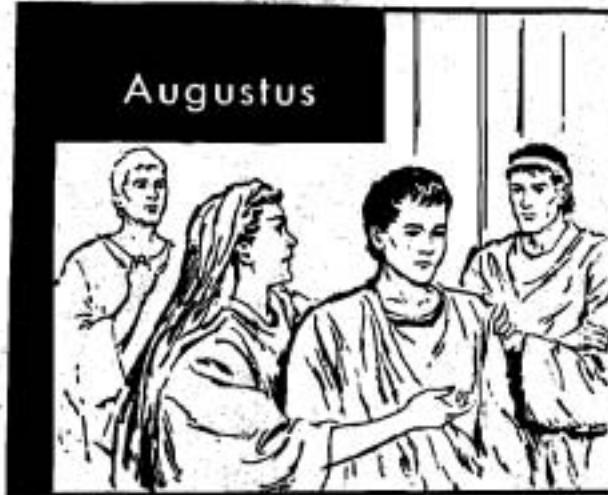
Marcus Junius Brutus (c85–42 B.C.) took part in Caesar's murder. He loved Caesar, but feared that Caesar would destroy the republic.

ที่มา : JULIUS CAESAR หน้า 65

ยุคที่ 3 ยุคจักรพรรดิ

หลังจากซี霞ร์ถูกสังหาร ออ古สตุส (Augustus) ทายาทผู้สืบทอดของซี霞ร์จะเป็นอยู่ได้ 18 ปี ยังอ่อนเยาว์วัยออ古สตุสเป็นหลานของซี霞ร์ แต่มาเร็วอนไหน์แม่ทัพของโรมันที่ต้องการเป็นผู้ปกครองต่อจากซี霞ร์แม้ครองครัวของออ古สตุสจะห้ามมิให้ออ古สตุสเรียกร้องการเป็นทายาทสืบทอด แต่ออ古สตุสตัดสินใจดำเนินรอบด้านซี霞ร์

การต่อสู้ข้างซิงอ่านาเจื่อต้องการอ้างถือของหนุ่มน้อยออ古สตุสได้กระทำได้ไม่หวัน เกรงต่อแอนไหน์ เมื่อออ古สตุสทดลองร่วมกับเขาเพื่อต่อต้านศัตรูคือบูรุชส ต่อมาหลังจากบูรุชส ถูกปราบลงในปี 42 ก่อนคริสต์ศักราช ออ古สตุสได้บังคับให้แอนไหน์แบ่งอาณาจักรโรมัน

Caesar's Heir? Augustus was an 18-year-old student when his granduncle, Julius Caesar, was murdered. Caesar left his estate to Augustus, but a Roman general, Antony, took over. Although his own family urged Augustus not to claim his inheritance, he decided to follow in Caesar's dangerous footsteps.

พิมพ์ : THE HISTORY OF OUR WORLD หน้า 180

ระหว่างเขากับแอนโทนี่ โดยมีการแบ่งแหล่งอิคตีออกเป็น 2 ชิ้น ออกรสคุสกุมอำนาจทางทิศตะวันตกส่วนแอนโทนี่คุณอำนาจทางทิศตะวันออก ในที่สุดการซิงค์ซิงเด่นของเขาก็ส่องเกิดขึ้นไปสู่สังคม แอนโทนี่รู้ว่าได้หน้าไปอธิปัตต์อยู่กับพระนางคลื่นไสพัตรา ออกรสคุสสังกงหัวพาร์วิโอไปปราบแอนโทนี่สำเร็จ

หลังจากนั้นอีก 13 ปีของการต่อสู้ อยุสตุสหรืออโกลาเวียน (Octavian) เป็นผู้นำโรมันแต่เพียงผู้เดียวเขากลายเป็นจักรพรรดิพระองค์แรกเขาได้ปกครองโดยการรวมอำนาจไว้แค่ผู้เดียวและสร้างความมั่นคงให้อาณาจักรโรมันนับเป็นเวลาหานาน เขายังได้รับอำนาจเป็นศรีบุน (Tribune) ซึ่งมีอำนาจขับขึ้นการกระทำของผู้บริหารอื่น การประชุมสภาเซเนทจะต้องให้อโกลาเวียนเป็นผู้เรียกประชุมและมีอำนาจเสนอร่างพระราชบัญญัติ อำนาจเหล่านี้จึงมีผู้เปรียบเทียบอโกลาเวียนว่ามีฐานะเป็นจักรพรรดิของโรมและเริ่มยุคจักรพรรดิโดยอโกลาเวียนเป็นผู้มีสิทธิคนแรกที่จะชุดในการประชุมสภาเซเนท ดังนั้นเขาจึงได้รับขนานนามว่าเปรี้นเชพ (Princeps) หรือพลเมืองคนที่หนึ่ง (First Citizen of the State) จึงเริ่มเข้าสู่ยุคจักรพรรดิ (Principate) เมื่ออโกลาเวียนถึงพระชนม์ ชาวโรมันเกรงพันันดื้อเขามีอนาคตพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้นเขาจึงได้รับเกียรตินำเข้าไปปั่งเป็นขอเดือนสิงหาคม

Rome's First Emperor. Augustus made himself personally responsible for everything from rebuilding Rome to defending the city. His long one-man rule centralized the Empire and established it firmly for hundreds of years. When Augustus died, the grateful Romans worshiped him as one of their gods.

ในสมัยของกษัตริย์ ความเห็นของนักกฎหมายมีน้ำหนักมากมีผลมากทันทีของเพอร์เซีย และผู้พิพากษาต้องถือความดีและความเห็นของนักกฎหมายเหล่านั้นขึ้นชี้แจงกันจะทำอย่างไร ไกอุส (Gaius) นักกฎหมายที่มีชื่อเสียงมากและเป็นผู้เขียนค่ารากกฎหมาย เขาอธิบายว่าด้วยความเห็นของนักกฎหมายจะเห็นพ้องต้องกัน ความเห็นของนักกฎหมายเหล่านั้นขึ้นชี้แจงกันจะเป็นกฏหมาย แต่ด้วยความเห็นของนักกฎหมายขึ้นชี้แจงกันผู้พิพากษาย่อมมีสิทธิที่จะเลือกพิพากษาตามความเห็นของนักกฎหมายท่านใดก็ได้

ที่มา : THE HISTORY OF OUR WORLD หน้า 181

หลังจากนั้นเมื่อจักรพรรดิองค์ต่อมาพระนามว่าไทบีเรียสเป็นบุตรบุญธรรมของอดอลฟ์เวียน และได้รับอำนาจเช่นเดียวกันนั้นสืบต่อมา ซึ่งแท้จริงแล้วสถานะของจักรพรรดิก็เหมือนผู้บุรุษทางทั่วไป แต่เป็นผู้บุรุษที่มีอำนาจมากที่เห็นชัดเจนคืออำนาจในการปกครองท่ามกลางศักดิ์ศรีที่ต้องกันมาโดยตลอด และยังไม่ต้องออกจากคำแนะนำตามวาระ ล้วนอำนาจที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ มีอำนาจที่จะขับยึดการกระทำการของผู้บุรุษอื่น และมีสิทธิในการชุดก่อนผู้บุรุษคนอื่น ๆ สถาบันบุญญาติอังคงอยู่แต่มิได้ทำหน้าที่ออกกฎหมาย สถาบันเหล่านี้ทำหน้าที่ออกกฎหมายแทน และต่อมาอำนาจในการออกกฎหมายของสถาบันเหล่านี้ก็คงอยู่ในมือของเบรินเซฟ จักรพรรดิซึ่งมีอำนาจออกคำสั่งคือออกกฎหมายโดยตรง ล้วนเป็นเพียงความต้องรับรองเดียวไป บางทีก็เรียกว่ากฏหมายที่จักรพรรดิเป็นผู้เสนอต่อสถาบันเหล่านี้ในนามของจักรพรรดิที่แต่งตั้งสถาบันเหล่านี้ อย่างไรก็ตามคำแนะนำของผู้บุรุษทาง เช่น คอนซูล เพอร์เซียซึ่งก็มีอยู่แต่เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามคำสั่งของจักรพรรดิ

ต่อมาจักรพรรดิอิอิการะองค์ทรงพระนามว่าเอเครียน ได้มีการแต่งตั้งผู้บุรุษตัวแทนใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น ตัวแทนงุนกอัง คือผู้ที่มีอำนาจในการสูญเสียแพ้ดินของจักรพรรดิ ในที่นั้นต่อสถาบันเหล่านี้ แต่เป็นโดยตรงต่อจักรพรรดิ

นอกจากได้มีการจัดทำกฎหมายสิบสองตระกูลแล้ว ได้มีการจัดทำกฎหมายอิกหราขฉบับในสมัยจักรพรรดิองค์ต่อ ๑ มา ก่อนที่จะได้มีการจัดทำประมวลกฎหมายจักรพรรดิจัลเลียน เรื่อง Edictum Perpetuum โดย Salvius Julianus ในปี ค.ศ. 130

Codex Gregorianus โดย Gregorianus ในตอนปลายคริสตศตวรรษที่สามนี้ทั้งหมด

สมัยจักรพรรดิจักรศตีเนียชน

เนื่องจากกฎหมายสิบสองปันน้ำได้มีการพัฒนาโดยพวงเพชรเตอร์และนักกฎหมายหลายท่าน ต่างคนก็ต่างความเห็น และมีจักรพรรดิหลายพระองค์ท่วงทำนุสัยให้อ้างอิงความเห็นของนักกฎหมาย 5 นาย จึงจะเป็นความเห็นที่เชื่อถือได้ ถ้าความเห็นของนักกฎหมายเป็นไปในทางเดียวกันทั้ง 5 นาย ศาลหรือผู้พิพากษาก็ต้องตัดสินความดรามันน์ แต่ถ้าความเห็นของนักกฎหมายไม่ตรงกันผู้พิพากษาจะพิจารณาความเห็นของใครก็ได้ ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นการแก้ไขปัญหาชั่วคราว ถ้าเห็นพ้องต้องกันก็จะไม่มีปัญหา แต่ถ้าความเห็นของนักกฎหมายไม่ตรงกันทั้ง 5 คนการใช้คุลพินิจของผู้พิพากษาในการตัดสินย่อมเป็นไปตามความคิดเห็นของใครก็ได้จึงกล่าวมีเรื่องที่ไม่แน่นอน

ความเป็นมาของประมวลกฎหมายจัตุรีย์นิยม จากความไม่แน่นอนดังกล่าวในเดือนกุมภาพันธ์ ก.ศ. 528 ภาษาหลังที่เขียนเป็นจักรพรรดิแห่งอาณาจักรโรมันได้เพียงหนึ่งปี จัตุรีย์นิยมได้แต่งตั้งกรรมการเขียนคดีหนึ่งจำนวน 10 นาย มี Tribonian ซึ่งเป็นนักกฎหมายที่มีชื่อเสียงในขณะนั้นเป็นประธานให้มีหน้าที่รวบรวมและจัดทำกฎหมายขึ้นใหม่ จนในที่สุดสามารถประกาศใช้เป็นกฎหมายได้เมื่อเดือนเมษายน ก.ศ. 529

ในปี ก.ศ. 530 จัตุริมิยุคได้มอบให้ไทรโบโนียน (Tribonian) จัดทำกฎหมายขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่งให้มีลักษณะกร้างของสามารถใช้บังคับได้ทั่วไป ในครั้งนี้ Tribonian ได้เลือกบุคคลอื่น ๆ มาร่วมงานด้วย 18 คน ซึ่งส่วนแต่เป็นนักกฎหมายที่มีชื่อเสียงทั้งสิ้น และสืบทอดในจำนวนนี้เป็นศาสตราจารย์ทางกฎหมาย

คณะกรรมการชุดนี้ใช้เวลา 3 ปี ได้จัดทำกฏหมายขึ้น 2,000 บรรพ (Books) ขนาด
3,000,000 บรรทัด และในที่สุดถูกตัดออกจนเหลือ 150,000 บรรทัด และได้ประกาศใช้เป็น^๔
กฏหมายเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ก.ศ. 533

อ่างไรก็ตาม ขอให้เข้าใจว่าระบบกฎหมายของอาณาจักรไวนันได้เปลี่ยนแปลงไปตาม
ระบบการปกครองซึ่งมีอยู่ 4 ทุกด้วยกัน คือสหแอลกุลกษัติรัฐ สหที่สองสหแอลกุลสาธารณรัฐ สหที่
สามสหแอลกุลบรรดิ และสหที่สี่สหแอลกุลเมือง การเพาะปลูกนั้นการขุดทำและรวมรวมกันหมายเห็นในรูป

Code ของจักรพรรดิเนอียน จึงทำให้กฎหมายโบราณมีความแน่นอนและมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้สามารถอธิบายเป็นแบบอย่าง รวมทั้งน้ำไปใช้ได้อย่างกว้างขวางและทำให้กฎหมายที่ใช้อยู่ ดังเดิมในยุคก่อนมาถูกตีความด้วยความหมายลงด้วย

ดังนั้นกฎหมายที่ดีอกันว่ามีความสำคัญและเป็นแบบอย่างแก่กฎหมายของยุโรปใน คริสตศตวรรษที่ 12 และ 13 ได้แก่ประมวลกฎหมายที่จัดทำโดย Emperor Justinian เมื่อ ค.ศ. 528-529 ซึ่งมีชื่อเรียกในภาษา荷ลังว่า "Corpus Juris Civilis" และชื่อนี้เป็นที่รู้จักกัน อย่างแพร่หลายแม้กระทั่งในปัจจุบัน

LANDMARKS ON THE ROAD TO FREEDOM

About 530 A.D., when the Emperor Justinian had all the laws collected in one code, he also published a textbook for students called The Institutes. From this book, which summed up the principles of Roman law, the West learned many ideas of justice and freedom.

The Institutes of Justinian

Justice is the set and constant purpose which gives to every man what is due him. . . . The principles of the law are these: to live honestly, to injure no one, and to give every man his right. . . . The laws of nature, which are observed by all nations alike, are established, as it were, by divine providence, and remain ever fixed and unchangeable. But the civil laws of each individual state are subject to frequent change, either by the silent consent of the people, or by the later enactment of another law.

พิมพ์ : THE HISTORY OF OUR WORLD หน้า 152

สรุป วัตถุประสงค์ในการจัดทำประมวลกฎหมายชั้นสูงนี้ มี 2 ประการคือ

(1) เพื่อเป็นการบัญญัติกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ทั่วอาณาเขตของอาณาจักรในรัตน์ อันเป็นที่เรื่องดี และอ้างอิงได้โดยสะดวก

(2) เพื่อเป็นบทกฎหมายเพียงแห่งเดียวที่ใช้แทนบทกฎหมายทั้งหลายในอดีต ไม่มี บทกฎหมายอื่นใดอีก ที่จะมาขัดหรือแย้งกับบทกฎหมายในประมวลกฎหมายนี้

ด้วยวัตถุประสงค์ดังกล่าวทำให้จักรพรรดิจัดตั้งสถาบันเชื่อว่าจะทำให้กฎหมายมีเพียง ฉบับเดียวไว้ใช้บังคับได้ทั่วราชอาณาจักร และห้ามมิให้มีการอ้างกฎหมายจากแห่งอื่นใดอีกเพื่อ ป้องกันความสับสน แต่จัดตั้งสถาบันเชื่อว่าไม่ได้ ต้องอาศัยนักกฎหมายในสมัยนั้น จึงตั้ง คณะกรรมการขึ้นมาทราบรวมและสามารถประทานให้ประมวลกฎหมายนี้สำเร็จเรียบร้อยเป็นภาษา ตามที่ว่า Corpus Juris Civilis เรียกอีกชื่อเป็นภาษาไทยว่ากฎหมาย Civil Law

กฎหมาย Civil Law หรือประมวลกฎหมายชั้นสูงนี้ ประกอบด้วยบทบัญญัติ 3 ภาค ดังนี้คือ

(1) คำอธิบายเบื้องต้น (Institutes)

(2) วรรณกรรมกฎหมาย (Digests)

(3) ประมวลพระราชบัญญัติ (The Code)

(1) คำอธิบายกฎหมายเบื้องต้น (Institutes)

เป็นบทบัญญัติเพื่อที่จะแนะนำให้ผู้ศึกษากฎหมายเข้าใจถึงกฎหมายและเนื้อหาสาระ ของกฎหมาย ซึ่วอโตร์ จึงได้ให้คณะกรรมการจัดทำคำอธิบายกฎหมาย ซึ่งจะกล่าวถึงสาระ สำคัญของกฎหมายทั้งหมดให้เป็นระบบเพื่อสะดวกแก่การศึกษา คำอธิบายกฎหมายเบื้องต้นนี้ มีอยู่ด้วยกัน 4 เล่ม ส่วนใหญ่เป็นคำอธิบายของไกอัสเตรียนุส (Gaius) เป็นแนวทาง เช่น

“ความดูดีธรรมคือเจตนาอันแน่วแน่ตลอดกาลที่จะให้แก่ทุกคนความส่วนที่เขาควรได้”

“วิชานิติศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยความดูดีด้วยความไม่ดูดีด้วยเป็นวิชาที่ว่าด้วยความ เป็นธรรมและความดูดีธรรม”

“หลักกฎหมายก็คือ ค่าธรรมดีด้วยความชื่อตัวเอง ไม่ทำร้ายผู้อื่น และให้แก่ทุกคนความ ส่วนที่เขาควรได้”

“หนึ่งเป็นนิติสัมพันธ์อันทำให้เราต้องปฏิบัติหน้าที่บางอย่างตามกฎหมายของนกรหรือ รัฐของเรา”

(2) วรรณกรรมกฎหมาย (Digests)

บทบัญญัติในส่วนนี้เป็นการรวบรวมข้อคิดและความคิดเห็นของนักกฎหมายด้วยแต่ 100 ปี ก่อนคริสต์ศักราชเรื่อยมาจนถึงศตวรรษที่ 4 ซึ่งเป็นทุกคดีอาญาท่องกฎหมายในรัตน์ และ

ถือว่าเป็นบุคคลที่กฎหมายไม่รับรุ่งเรืองที่สุด ซึ่งเป็นนักกฎหมายคนแรกที่ร่วบรวมไว้คือ Quintus Mucius Scaevola ซึ่งเป็นพระหารในนักบัว สรุวนักเขียนคนล่าสุดได้แก่ อาทิตย์ เดิมส ภารีเชียส และ Hermogenianus ที่รูปแบบวรรณกรรมกฎหมายก็คือความเห็นของนักกฎหมายอาณาจักร เล่นไว้โดยบุราวนานาชาติประมาณ 2,000 เล่ม แล้วซึ่งอุดมนาฬือ 50 เล่ม มีประมาณ 150,000 บรรทัด เช่น

วรรณกรรมกฎหมายหรือบทคัดย่อของจัสดิเนียน ก่อตัวว่า “ย้อนมีมีการขายด้วยมีราคา” มาจากความเห็นของนักกฎหมาย ชื่อ Ulpianus ซึ่งเห็นว่าราคาเป็นองค์ประกอบสำคัญของสัญญาซื้อขายไม่นัน

ในหนังสือ Digest ของจัสดิเนียนมีข้อความว่า “เอกสารธรรม์ (will) ของจักรพรรดินี อ่านอาจบังคับแห่งกฎหมายก็ เพราะว่าในการอออกกฎหมายโดยจักรพรรดิ (lex regia) นั้น ประชาชนได้มอบอำนาจทั้งหมดของประชาชนให้แก่จักรพรรดิ”

จัสดิเนียนทรงประกาศใช้ Digest ในฐานะที่เป็นกฎหมายด้วย และในขณะเดียวกันก็ กำหนดหลักการศึกษากฎหมายโดยให้ศึกษาจาก Digest ด้วยที่อ่าว Digest นี้แทนหนังสือ เก่า ๆ ทั้งหมดและห้ามมิให้ศึกษาหรืออ้างอิงถึงกฎหมายตามหนังสือเก่าโดยเด็ดขาด

(3) ประมวลพระราชบัญญัติ (The Code)

ประมวลพระราชบัญญัตินี้รวมรวมด้วยทางกฎหมายที่ออกโดยพระจักรพรรดิ ทั้งก่อน ราชสมัยจักรพรรดิคอนสแตนติน และหลังสมัยจักรพรรดิคอนสแตนตินโดยเรียกเป็นบริพ เป็นเรื่อง รวมรวมเรื่องภาษในปีเดียวและประกาศใช้เมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 529 หลังจากประกาศใช้ไปแล้วประมาณ 6 ปี ที่มีความจำเป็นจะต้องแก้ไขปัจจุบัน เพราะว่าล้าสมัยประมวลกฎหมายฉบับนี้คงต้องมาบันทึกใหม่ ดังนั้นจึงมีการแก้ไขเพิ่มเติม

จะนั้นในนามจักรพรรดิจัสดิเนียน จะมีประมวลอู่ 2 ฉบับ

1. Justinian's Code หรือ Corpus Juris Civilis ซึ่งบังมีครบทั่วทั้งสมบูรณ์

2. Justinian's Code of the resumed reading

นอกจาก 3 ภาคที่กล่าวแล้วในประมวลกฎหมาย Civil Law ยังมีการแก้ไขเพิ่มเติม กฎหมาย (Novellae) เมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายชีวิต ต่อไปแล้ว จัสดิเนียนก็ไม่ได้ทรง นั่งบนพระทัย ทรงทำการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้ทันสมัยอยู่เสมอในระยะหลังก็อกมาเป็น พระราชบัญญัติและตั้งพระทัยว่าจะรับรุ่งเรืองกฎหมายให้เป็นประมวลในโอกาสต่อไปแต่ก็อัน พระราชบัญญัตินี้เสียก่อน

ยุคที่ 4 ยุคเผด็จการ

ยุคจักรพรรดิเริ่มแปรสภาพเป็นยุคเพดีจากการหรือโคลมิเนทในสมัยไดอครีเซียน (Diocletian) แม้ว่าจะมีคำแนะนำของคอนซูล เพชเตอร์ แควตเตอร์ แต่คำแนะนำเหล่านี้เป็นเพียงคำแนะนำกิตติมศักดิ์เท่านั้น แม้ว่าจะมีการเรียกชื่อปีตามชื่อของคอนซูล แต่หมายความว่าจัดการปักธงประจำปี เพชรเตอร์และแควตเตอร์จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือกฎหมายที่พระจักรพรรดิเป็นผู้กำหนด สถาบันกฎหมายใหม่นี้ที่เพียงขอถูกต้องอย่างจากจักรพรรดิให้แก่พวกของตนเท่านั้น การปักธงประจำปีใหม่ของจักรพรรดิและคณะผู้บริหารที่เรียกว่า Consistorium ประกอบด้วยนายทหารและผู้บริหารซึ่งมีคำแนะนำที่ตั้งขึ้นใหม่ เช่นหัวหน้าทหาร องครักษ์ หัวหน้าปักธงตีเข็ม เป็นต้น

Diocletian, the emperor who reorganized the Roman Empire, was a man of strong will and commanding personality.

ที่มา : A SURVEY OF EUROPEAN CIVILIZATION หน้า 77

สาเหตุที่จักรวรรดิโรมันล้มมีสาเหตุหลายประการ เช่น สาเหตุทางการเมือง เนื่องจาก การปกครองในระบบทั้งผู้บุริหารมุ่งกอบโกยประโยชน์โดยประมาทไม่คำนึงถึงความมั่งคั่งของตนเท่านั้น แม้มีการจัดการปกครองโดยมีสำนักการบังคับบัญชาอย่างเข้มงวดแต่การปกครองก็มิได้มีประสิทธิภาพเนื่องจากการต่อรายภูมิปัจจุบันและภาระความเอาใจใส่ในหน้าที่ นอกจากนี้ยังมี สาเหตุทางเศรษฐกิจ ที่ความขัดแย้งระหว่างคนรวยกับคนจน คนรวยซึ่งมีจำนวนน้อยมั่งคั่งขึ้น ต่ออย่างไร ด้วยแรงงานของทาส รวมทั้งการเก็บภาษีอย่างรุนแรงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยากจนลง ทุกที่ เพราะต้องเสียภาษีสูงขึ้น ชានามีที่ดินแปลงเด็ก ก็จำเป็นต้องขายให้กับเจ้าของที่ดินคน ใหญ่ ตนเองก็ต้องผูกติดทำกินอยู่บ้านที่ดินคนนั้นไม่สามารถแยกตนเป็นอิสระได้ เมื่อที่ดินถูก ขายก็ต้องถูกขายไปด้วย

เมื่อประชาชนเห็นว่าไม่ได้รับความยุติธรรมในการเสียภาษีอากรจึงเริ่มนิรบบศักดินา เกิดขึ้นโดยพวากษาไว้ชานาหาญคุ้มครองจากการเก็บภาษีอากรโดยไม่เป็นธรรม และตั้งตนเป็น อิสระจากส่วนกลาง ในที่สุดมีการรุกรานจากชนเผ่าอื่นที่เรียกว่า โกล์ฟ (Goths) ทำให้ จักรวรรดิโรมันตะวันตกล่มสถาปัตยในปี ค.ศ. 476 หลังจากนั้นอีก 51 ปีต่อมาคือประมาณปี ค.ศ. 527 จักรวรรดิโรมันตะวันออกก็ล่มรุ่งเรืองขึ้นมา มีการรวมรวมกำลังและได้ขึ้น去做ไกส์ได้ สำเร็จและขยายอาณาเขตไปถึงอัฟริกาและอิตาลีและสเปน จักรวรรดิโรมันตะวันออกหรือที่เรียกว่า จักรวรรดิไบแซนไทน์ ได้ต่อสู้กับชาวเปอร์เซีย อาหรับ และเตอร์กเชือบนาชนถึง ค.ศ. 1300 จึง เกิดสงครามครุยเสด จักรวรรดิโรมันตะวันออกซึ่งลื้นสุดลงประมาณปี ค.ศ. 1453 เมื่อพวากเตอร์ก ขึ้นกรุงคอนสแตนตินอเป็นได้สำเร็จ

คุณค่าพิเศษของกฎหมายโรมัน

ในบรรดากฎหมายโบราณทั้งหมด กฎหมายโรมันมีคุณค่าพิเศษซึ่งเป็นผลที่สืบเนื่องมา จากเหตุต่างๆ ดังนี้คือ

(1) **ในทางประวัติศาสตร์กฎหมาย** กฎหมายโรมันได้มีอาชญากรรมนี้องคิดต่องามเป็น ระยะเวลากว่า 13 ศตวรรษ ตั้งแต่สร้างกรุงโรมันถึงปีที่พระจักรพรรดิจัสมีนียกเส้นพระชนม์ ในทุกด้าน กฎหมายโรมันนี้มีลักษณะแตกต่างกันบ้างตามกฎหมายของชนชาติอื่นที่มีอยู่ในครั้งโบราณ แต่ว่าเป็นกฎหมายที่ได้รับการเพิ่มเติมและแก้ไขให้สมบูรณ์ขึ้นเป็นสำนับอยู่เบื้องนิคธ์ เมื่อแรก เริ่มที่เดียวชาวโรมันมีอำนาจอยู่แต่ภายในนครข้ออย่าง ฯ นครนี้จะเท่านั้น แต่ครั้นแล้วก็ได้ค่อยๆ แผ่ขยายออกทีละเล็กทีละน้อยจนเกือบครอบคลุมตลอดทั่วทิวทั่วไปกับส่วนหนึ่งของดินแดน บริหิคด้วยอาศัยเหตุที่กรุงโรมันได้มีหลักฐานอันเป็นเอกสารที่เกี่ยวกับวิชากฎหมายอยู่มากน้ำ ทางเข็งสามารถสืบสานติดตามทราบถึงความจริงในเชิงประวัติศาสตร์ต่างๆ ของชุมชนแห่งชาวโรมัน ได้ดีกว่าของชนอื่นๆ ในสมัยโบราณ

(2) ในการคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเอง กฎหมายไม้นับมีคุณค่าสูงกว่ากฎหมายของชาติใด ๆ ในสมัยโบราณทั้งสิ้น โดยปราศจากข้อที่จะพึงได้เดินไปได้ ชาวโน้มันมีนิสัยเป็นนิติศาสตร์โดยแท้ เป็นชนชาติที่สามารถจัดกฎหมายเป็นวิทยาการโดยเฉพาะอย่างหนึ่ง แยกออก ต่างหากจากศาสนาและธรรมจรรยาได้ "ไม่มีกฎหมายของชาติใดที่ถูกจัดให้เข้าระบบและมีแบบแผนทางค่านิยมที่เป็นอย่างตึงขัดขึ้นสูง เช่น กฎหมายโน้มัน ชาวโน้มันเป็นชนชาติแรกที่ได้เห็น จัดการบ้านเมืองของชนชาติอื่น ๆ ที่ตนได้รับชนเผ่าห้ออยู่ร่วมเรือนร้อย จะนับกฎหมายโน้มันได้ ก่อ ผ่อนผันเข้าลงรูปกับสภาพแห่งความเป็นอยู่ของชนชาติต่าง ๆ ที่มีการค่านิยมชีวิตคิด แหกแคลงค้างกันอย่างมากน้อยได้และกล้ายเป็นกรอบ เป็นข้อบังคับทั่วไปที่อาจใช้ได้แก่ มนุษยชาติโดยไม่จำกัดหมู่เชื้อกัดเหล่า โดยเหตุนี้จึงได้ออกกันว่ากฎหมายโน้มันนั้นเป็นแบบของ วิชาศาสตร์กฎหมายหรือนิติศาสตร์ คุณค่าอันเลิศนี้ได้ทำให้กฎหมายโน้มันได้รับการขนานนาม ว่าเป็น "คัมภีร์แห่งสติปัญญา" (ratio scripta)

(3) เมื่อจัดการระดับโรมันให้สูงขึ้นไปแล้ว แต่ก็ยังมายื่นโรมันบังคับอยู่ ประการแรก
 เพราะว่าก็ยังมายื่นโรมันเป็นก็ยังมายื่นที่ใช้บังคับแก่ชนชาติต่าง ๆ ที่ได้ตกลงภายใต้อำนาจของ
 กรุงโรมและอีกประการหนึ่ง เพราะว่าก็ยังมายื่นโรมันเป็นศัตรูแบบของก็ยังมายื่นที่ได้กล่าวแล้วห้างศัตุร์
 ก็ยังมายื่นของนานาประเทศในยุโรปจึงตกลงให้อิทธิพลของก็ยังมายื่นซึ่งได้ชื่นชานเข้าไป
 ก็ยังมายื่นเป็นประดุจก็ยังมายื่นกลางของบรรดาประเทศในยุโรป และโดยเฉพาะก็ยังมายื่นของ
 บรรดาประเทศที่ตั้งอยู่ในตอนดินแดนที่อันเป็นประเทศที่ก็ยังมายื่นได้แทรกชื่นชานเข้าไปมาก
 แนวความคิดในเชิงก็ยังมายื่นของประเทศเหล่านี้ส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน้าและกรรมลิทธิ์ เป็นศัตุร์ ไม่สู้
 จะมีความแตกต่างกันกับแนวความคิดเห็นของนักนิติศาสตร์โรมันแต่อย่างใด จะนั้นในเมื่อ
 พิจารณาในแง่ที่ได้รับเอาหลักก็ยังมายื่นของประเทศยุโรปมาเป็นแนวเดียวกันในการร่วมก็ยังมายื่นไทย
 เราอาจก่อสร้างได้ว่าก็ยังมายื่นโรมันได้เป็นมูลรากอย่างห่าง ๆ ของก็ยังมายื่นไทยปัจจุบันเช่นเดียว
 กับที่ได้มีนมาแล้วในก็ยังมายื่นญี่ปุ่นและอันเป็นก็ยังมายื่นที่ได้รับเอาก็ยังมายื่นของนิติบัญญัติของ
 ยุโรปเป็นหลักเช่นเดียวกับก็ยังมายื่นไทย